

БАЦИ ТО, БИЋЕ ПУШАКА!

После двомесечне слободе настадоше тешки дани. Повлачимо се према Златибору и Санџаку. Налазим се у групи од петнаестак партизана, у заштитници. Са друге окуке на путу ка Златибору посматрамо како немачки тенкови продиру у град. Видимо их како јуре ка Ћетињи. Наилазе на наше хмине и ми се весслимо, али закратко. Учвршћујемо положај. У заклону имамо и један топ, довучен чак са партизанских положаја код Краљева. Један партизански руководилац наређује како да се учврстимо, како да користимо заклон и како да тучемо тенкове који ће ускоро наићи. И, ево, наилазе немачки мотоциклисти и тенкови. Млади нишанџија на топу, кога смо звали „Учо“, пали по тенковима, а ми плотуном. На удаљености од пет-шест стотина метара оштетили смо мотоцикле, а два тенка покушаше да умакну назад иза окуке, али нису успели, оштетили смо их. Тако смо, иако закратко, зауставили немачку моторизовану колону. Повлачимо се с тога места ка Златибору. Коњи вуку топ („шкода“ 76 мм) а на двоја кола налазе се гранате. Борци имају доста муниције за митраљез и пушке. Немци нас туку артиљеријом из Ужица, а тенкови су поново кренули.

Таман да се пред вече докопамо положаја код Доганџића кафане, а појавише се немачки авиони. Спустили се ниско, засипају нао бомбама и митраљеским рафалима. Не дају нам да се покренемо. Наш тобџија сад гађа у авионе, али нам убрзо из ниског лета уништише топ и кола са артиљеријском муницијом. Има доста мртвих и рањених. Пристижу немачки тенкови.

Пао је мрак. Носимо рањенике. Хладно је и језиво. Крећемо се десно од Мачката, ка Бранешком пољу. Те ноћи, око 22 часа, стижемо у Чајетину. Мала варошица пуна је партизана и народа који се повлачи с њима. Исте ноћи настављамо према Палисаду.

Сутрадан немачки тенкови и пешадија крећу за нама. Дејствује и авијација. Око подне Немци се докопаше златиборске висоравни. Сустиж⁷ нас неки борци и говоре **НИМ** о великом дивљаштву које су починили Немци — поубијали су све наше рањенике на Златибору, тенковима их газили.

Опет нас сустижу тенкови. Наиђоше изненада, иза леђа. Нас тројица бацисмо се у неко жбуње поред поточића и тако остадосмо незапажени. Моја група је отишла десно од правца нашег повлачења. Покушај да се пребацимо до Увца није успео јер Немци и четници стално чешљају тај простор, претресају и убијају сељаке, чак ако пред кућом нађу и пушчану чауру. Настадоше велики мразеви. Немци, у белим скијашким оделима, користећи погодне терене, контролишу цео терен. Ми имамо доста муниције и бомби. Изводимо многе акције. Склањамо и закопавамо жито и друге намирнице које су на овај терен дотурене још у време слободне територије.

Док смо и даље маневрисали и покушавали продор за главнином, једног дана нашом везом сакуписмо се изнад речице Рзава. Промрзли и гладни, по дубоком снегу, стигосмо у неку удољРицу. Около је наше обезбеђење са два, пушкомитраљеза, а имамо и четири „брнца“, што нас је храбрило. На нашу радост ту нас је чекао заменик политичког комесара Ужичког партизанског одреда Слободан Пенезић Крцун. Одмах је почео говорити: „Нас је овде око 70 бораца, добро смо наоружани, али је ситуација доста тешка. Нипошто не смемо покушавати да се пробијемо до Увца, већ ћемо ићи ка Ваљеву и Повлену. Тамо су остале неке наше јединице и борба се наставља..

Поделили смо се у групе. Нас тројица крећемо правцем Стаиари — Поникве — Кадињача. Хоћемо да се пробијемо у правцу Ваљева. Стигли смо до Кадињаче. Видимо како моторизоване немачке колоне непрекидно промичу цестом. Закуцали смо на врата једне куће са северне стране Кадињаче и питамо има ли партизана. Рече да су тога дана били Немци и да их има још у околним кућама, а партизани су вероватно с оне стране Јелове горе. Исприча нам да су сељаци неколико дана сахрањивали погинуле партизане Радничког батаљона.

Немци су се због великих мразева повукли у градове. Зато се крећемо слободније. Срели смо се са борцима Прве ужичке чете, са командиром Миодрагом Миловановићем Луном и политичким комесаром Алексом Дејовићем. Већина бораца позната ми је још из Ужица. Скоро сваки од њих има надимак. Ту су: Шустер, Грк, Мркоња, Исус, Месар и други. И ја сам имао надимак — Марко. Чета је добро наоружана и броји око 60 бораца. Ја и моја два друга с којима сам стигао имамо пушке и доста муниције. Код мене је кратки коњички карабин и фишеклије пуне метака. Прихватио сам се дужности помоћника пушкомитраљесца. Са нама је и Вукола Дабић, раније командант Ужица. Понеки пут би га нестало, па би се ускоро поново обрео у чети. Скоро свакодневно нападају нас четници, понекад немачке патроле.

У неким селима сељаци нас обавештавају о кретању непријатеља јер иду у град и доносе вести, али има и села из којих нас прогоне, не дају нам храну, јављају нас четницима. Ми се, ипак,

добро држимо. Ретко нас који борац напушта. Стално међамо знаке распознавања, не задржавамо се у селима — заноћимо у једном и осванемо чак у трећем. На то нас приморава ситуација јер се четници све више организују и све упорније нас прате.

Настају велике тешкоће око снабдевања храном. На једном четном састанку Алекса Дејовић је предложио да сви дамо свој новац у четни колектив. Ја сам имао 1.800 динара и ове сам дао. То је била моја целокупна уштеђевина за пуне две године које сам радио у Ужицу.

Немачки авиони круже изнад села око Ужица и митраљирају где год виде групе народа. Често бацају и летке у којима се износе разне лажи.

Једнога јутра стигли смо у село Стапаре. Уморни смо и скоро боси. Обезбедили смо се патролама. Spreмамо да нешто поједемо. Знао да смо од једног сељака купили овцу и кукурузног брашна. Око девет часова неко од бораца, из наше патроле повика: „Немци!“ Сељак код кога смо одсели, неопажено се извукао и довео је Немце. Мој вод извлачио се левим крилом цррстећи брежуљак обрастао храстовом шумом. Први вод је јуришао Десно и имао је губитака. Ја сам носио две торбе пуне муниције, једну пушчане а другу бомби, па сам био заостао преко једног пропланка, а жестока ватра немачких митраљезаца за нама и са десне стране све више се приближавала. Испред мене, иза дебљег храстовог стабла, један борац туче по Немцима, штити ме и виче:

— Брже, брже! Видиш, ухватиће те жива!

Показах му на две торбе, тешке више од тридесет килограма, и он хитро прискочи, узме ми једну и повуче ме да савладамо последње метре брежуљка.

Био је то Луне.

Повукли смо се ка Тари. После три дана вратили смо се у Стапаре да казним издајника, али га нисмо нашли.

Поново у том реону изводимо маневар. Мраз је страховит, а снег дубок скоро метар. Крећемо се тешко, вејавица нас зауставља. Ја сам рођен и одрастао у планини, али овакве вјЈавице нисам доживео. Преко голети међава нас просто носи, реже и продире кроз сваки део нашег слабог одела. На срећу, иако добро обучен и снабдевен, непријатељ не може да издржи по оваквом невремену. Ми упорно настављамо пут ка Увцу. Преноћили смо у једној колиби без крова. На стражи су биле старешине. У зору покрет. Једва смо се ишчупали из снега који је преко нас нападао у току ноћи, нама уморним ипак је био топао прекривач.

Стигосмо на пут Кремна — Стапари. Немци и четници начичкали се у свакој кући, ложе ватре поред пута и пруге. Како се провући ка Мачкату и Златибору? Командир наређује да се ноћу, уз највећу тишину, спустимо низ једну камену вододерину. Узимамо растојање и спуштамо се низ урвину. Кундаком пушке

ударих о стену и он се слбми. Много сам вблео тај кратки карабин и са жаљењем показујем Луну сломљени део.

— Шта ћеш, баци то, биће пушака! — каже он.

Ускоро нас је чекала нова препрека. Требало је прећи Ђетињу. Преко уског корита пребацили смо облук греду. Оставили смо све осим муниције и, обгрливши брвно ногама и рукама, пужемо на другу страну. Испод нас ледени понор. На другој страни, у кршу, испред нас воденица поточара.

— Ту је наша веза! — рече неко.

И заиста, пред нас из воденице изађе средовечан човек осредњег раста. Прихвати нас, брзо скува качамак и обавести нас о свему. Повремено излази пред воденицу којој се једино могло прићи преко брвна и једном уском стазицом лево од воденице. Нахрани нас воденичар и огреја и упути даље. Прати нас мећава. Тамно је. У свануће се приближавамо Кривој Реци. У сусрет нам цестом иду два жандарма. Они виде нашу колону, али мисле да смо четници, па иду мирно према нама. Луне и Алекса их зауставише и испиташе. Они кажу да су пошли да приме дужност од Немаца у Ужицу. Један покуша да извади из ранца бомбу, али га предухитрисмо. Ликвидирали смо и другг.

Преко села, које нам није баш наклоњено, продужили смо ка Златибору. И даље је велики снег и мећава. Испадосмо пред кафаницу на превоју Борове главе. Испред ње и у кафани око тридесетак четника. Луне одгурну врата на кафани и повика:

— Руке увис! Предајте се!

У том моменту на другој страни заштекта митраљез на четнике који беже. Одузели смо им пушке, муницију и осталу опрему. Вратили смо им празне пушке без затварача и четнике протурили на чело. Пошли смо преко њихових положаја ка Драглици, па испод Негбине ка Увцу. Споразумевали смо се са четницима преко њихових знакова распознавања говорећи да идемо на појачање положаја на Увцу. Те ноћи смо нас око 40 бораца ликвидирали стражу на мосту на Увцу и прешли на другу страну, на нову слободну територију.

Драго ЧОВИИ